

לעילוי נשמות
 יומטוב בן אסתר אליאסי ז"ל
 שרה בת חושה כחלון ז"ל
 ת.נ.צ.ב.ה

גמגומי גאולה, אז והיום

עיון בפרשת השבוע על פי "התורה והמצוה" למלבי"ם

מצד תולדותיו היה ראוי שאהיה איש דברים ודובר צחות, ובזה בא בלי שום חסרון כלל, ...

(יב) ועתה לך. אחר שכונתי בך לצורך השליחות המיוחד אליך שתהיה כבוד פה, אתה מיוחד לכך כדי שאנכי אהיה עם פיד והוריתיך אשר תדבר, שלא תוכל לדבר מעצמך רק ע"י נס וע"י שהדבור יהיה על ידי בכח אלהי כנ"ל. ...

(יג) ויאמר משה. אחר שה' לא הודיע בפירוש הטעם מדוע רוצה דוקא שהשליח יהיה ערל שפתיים, טען משה הלא יותר טוב הוא שתשלח השליחות ביד איש שיוכל לדבר מעצמו בטבע, ובזה הוא שליח הבא בשם משלחו ודובר בשמו, משא"כ כשאני אלך שצריך שאתה תלך עמי ותשים הדברים בפני, איני שליח מאתך, אחר שאתה בעצמך הולך ומדבר, וטוב יותר שתשלח ביד תשלח, ר"ל ביד איש שיהיה שליח וידבר מעצמו בשם משלחו, וגם כוון על אהרן שכבר היה שליח מאתו לב"י במצרים ונבא להם בשם ה' והוא לא יצטרך שילך משלחו אתו, וגם זה נכלל במ"ש ביד תשלח ר"ל שהיית רגיל לשלחו עד הנה:

(יד) ויחר אף ה' במשה. מפני שע"י הדבור הזה גרם שצדק אליו את אהרן בשליחותו אל ישראל, חרה אף ה' בו, כי תחלה רצה ה' שמשה ילך בשליחותו הזה לבדו והוא ידבר אל העם, ואז היו מקבלים דבר ה' בלא אמצעי, כי שכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה אל העם, משא"כ מעתה יקבל אהרן הדבור באמצעות משה, והעם יקבלו הדבור מאהרן, שבזה ירד הדבור ממדרגתו שהיה ראוי להיות מה' בלא אמצעות אהרן, ... ומה שלא רציתי לשלוח את אהרן הוא מפני כי ידעתי כי דבר ידבר הוא, שיען שהוא איש לשון ובעל שפתים ייחסו הדברים אליו שהוא המדבר, ואני רוצה דוקא בשליח שהוא לא יוכל לדבר רק שאני אהיה המדבר מתוך גרונו כדי שיהיה הדבור נסיי לא טבעי, וכמ"ש בשם הר"ן, וגם שלא יוכל להוסיף אף דבור אחד מדעתו וכפי הטעם שכתבתי אני, אבל אהרן שהוא בעל לשון ידבר הוא כרצונו, ולפעמים לא יהיה הדבור כפי הרצון האלהי.

3. מלבי"ם שמות ד', כ"ח

ויגד. הגיד לו כל מה שדבר עמו והודיע כי אהרן ניתן לו לפה להציע הדברים ולעשות האותות לפני ב"י, כי השליחות אל

ולחוכיכם היה ראוי שאהיה איש דברים ודובר צחות, ובזה בא בג' טענות:

א] אם אני הנבחר מאתך לשליחות הוזה היה ראוי שאהיה איש דברים ובעל לשון מתולדה כמ"ש (ישעיה מוח) ה' מבטן קראני וכו' וישם פי כחרב חדה, ואני לא איש דברים אנכי מתולדה, גם אם תאמר שבעת שנולדתי לא הייתי מוכן לשליחות זה רק זה התחדש אצלך עתה שתשלחני, עכ"פ היה ראוי שתתקן פי ולשוני יום או יומים טרם תשלחני למען אהיה מוכן בעת השליחות אל התכלית הנרצה, ועו"א וגם כן איני איש דברים גם מתמול גם משלשום, ג] ואם גם זאת לא נעשה בי להכין אותי אל השליחות יום או יומים לפני השליחות היה ראוי עכ"פ שתתקן פי ולשוני עתה בעת השליחות, ואני איני איש דברים גם מאז דברך אל עבדך, כי גם עתה עדיין כבר פה וכבר לשון אנכי ואיך אפשר שאהיה שליח אל העם ואני ערל שפתיים:

(יא) ויאמר ה' מי שם פה לאדם, הרמב"ם באר במו"צ שהעדר לא יתיחס לפעולת פועל, ולפ"ז לא יתכן לומר מי ישום אלם או חרש, שהלא האלמות והחרשות הוא העדר ולא יתיחס לפעולת פועל, אמנם ה' הודיע למשה הפך מסברא זאת, שאחר שה' ברא את האדם שיהיה לו פה לדבר ועינים לראות ואזנים לשמוע, כבר שם טבע זו בכל המין, וכשתראה איש אלם או חרש או עור לא תאמר שהוא העדר שה' לא שם בו כח הדבור והראיה והשמיעה, כי היה ראוי שפיו ידבר ועיניו יראו ככל האדם, רק ה' פעל בו האלמות והחרשות בפעולת פועל לאיזה תכלית מיוחד שראה בחכמתו שאיש הזה צריך שיהיה אלם או חרש, וכבר כתב הר"ן שמה שמשה היה כבד פה וכבד לשון ה' מפעולת ה' והשגחתו, וזה כדי שידעו כולם שמה שהעלית בשליחותו אל פרעה ואל ישראל לא היה ע"י שהיה בעל לשון ומשך לב מלך ושרים ולב בני עמו בכח דבורו וצחות לשונו, כי כשהיה כבד פה ובכ"ז חלו מפניו מלך ושרים ידעו כי יד ה' עשתה זאת לא תחבולה אנושית וחלקת לשון ופתוי שפתיים. ולי עוד בזה טעם, מצד שמשה היה מוכן להיות נביא תורה, והיה צריך שלא יוסיף אפילו אות אחת מדעתו רק הדברים אשר ישים ה' בפיו, לכן היה בהשגחת ה' שיהיה כבד פה שבזה ידעו כולם שה' הוא הדובר בו והוא אשר שם הדברים בפיו, וא"כ מה שהיה משה אלם וכבד פה, לא היה העדר רק פעולת פועל שה' שם אותו אלם בכונה, כי

1. שמות ג', י"א; ד', י"ל; ו', י"ב-כ"ז

(י) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים: (יא) ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כי אלה אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים: ... (י) ויאמר משה אל יהוה בני אדני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשום גם מאז דברך אל עבדך כי כבר פה וכבר לשון אנכי: (יא) ויאמר יהוה אליו מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או זורש או פקז או עור הלא אנכי יהוה: (יב) ועתה לך ואנכי אהיה עם פיה והוריתיך אשר תדבר: (יג) ויאמר בני אדני שלוח נא ביד תשלחו: (יד) ויזר אף יהוה במשה ויאמר הלא אהרן אוזיה הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמזו בלבבו: (טו) ודברת אליו ושמתי את הדברים בפיו ואנכי אהיה עם פיה ועם פיהו והוריתי אתכם את אשר תעשון: (טז) ודבר הוא לך אל העם והנה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לאלהים: (יז) ואת המטה הנה תקוז בידך אשר תעשה בו את האות: ... (כוז) ויגד משה לאהרן את כל דברי יהוה אשר שלחו ואת כל האות אשר עשה: (כט) וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני בני ישראל: (ל) וידבר אהרן את כל הדברים אשר דבר יהוה אל משה ועש האות לעיני העם: (לא) ויאמן העם וישמעו כי פקד יהוה את בני ישראל וכי ראה את עניי ויקדו וישתחוו: ... (יב) וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים: (יג) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים: ... (כו) הוא אהרן ומשה אשר אמר יהוה להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם: (כו) הם המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:

2. מלבי"ם שמות ד', י"י-יד

(י) ויאמר משה לא איש דברים אנכי. הנביא שהוא שליח אל העם ללמדם ולהנהיגם צריך שיהיה בעל לשון ודובר צחות בענין שיכנסו דבריו באזני העם, כמ"ש ה' אלהים נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר, וירמיה אמר הנה לא ידעתי דבר, וע"ז טען אחר שתרצה לשלוח אותי אל העם ללמדם

פרעה היה בעת ההיא מיוחד למשה לבדו, ולא נתמנה אהרן לזה עד אח"כ כמו שיתבאר לקמן פ' וארא:

4. מלבי"ם שמות ו', י"י-י"ג

(י-יא) וידבר ה' וגו' בא דבר אל פרעה. הנה הגם שע"י שאמר משה שלח נא ביד תשלח קצף ה' עליו וצרף עמו את אהרן שיהיה לו לפה, לא היה זה רק בענין השליחות שילך וידבר אל בני ישראל, ... , אבל על השליחות אל פרעה לא צרף אליו את אהרן.

(יב) וידבר משה. אולם אחר שראה משה שבני ישראל לא שמעו אליו, וחשב שזה מפני שבא באחרונה אליהם לבדו, וחשב שהסבה לזה מפני שהוא ערל שפתים ולא הציע הדברים כראוי, ואם בני ישראל לא שמעו אלי אף שתחלה האמינו לדברי ואיך ישמעני פרעה שלא התחיל להאמין כלל.

(יג) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לכן מאז חדש ה' שגם בשליחות אל פרעה יצרף עמו את אהרן, ומעתה ויצום, צוה ה' את שניהם שיהיו שותפים בשתי השליחות, בין אל ב"י שע"ז כבר היה אהרן שותף בדבר מכבר, ובין אל פרעה מלך מצרים, שגם בשליחות אל פרעה יהיה בו שותף מעתה, עד ששניהם יהיו שותפים בכל השליחות שתכליתו הוא להוציא את ב"י מארץ מצרים.

5. מלבי"ם שמות ו', כ"ז-כ"ז

(כו) הוא אהרן ומשה. אחר שהשלים יחוסם אומר כי שני האחים האלה נשלחו לשני דברים:

א] אשר אמר ה' להם הוציאו את ב"י מארץ מצרים, שהוא השליחות שנשלחו אל ב"י להוציאם מא"מ, וזה כולל בין המציאה הגופנית שיוציאו אותם על עבאיתם להוליכם אל המדבר, בין היציאה הנפשית שיבדלו מטומאת מצרים ומדעותיהם, ובזה היה אהרן העקר ומשה טפל לו, כי הוא לבדו דבר אל ב"י והם נמשכו אחריו יותר שהיה אוהב שלום ורודף שלום, וכמ"ש חז"ל שלכן כתיב במיתתו ויבכו את אהרן וגו' כל בית ישראל, וע"כ אמר הוא אהרן ומשה:

(כז) הם. זאת שנית נבחרו לדבר אל פרעה להוציא את ב"י, ולשום לפניו את האותות ואת המופתים ובזה היה משה עקר ואהרן טפל, וז"ש הם המדברים אל פרעה הוא משה ואהרן ר"ל משה עקר:

6. סנהדרין ו', ב'

רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אסור לבצוע וכל הבצוע הרי זה חוטא וכל המברך את הבצוע הרי זה מנאץ ועל זה נאמר בוצע ברך נאץ ה' אלא יקוב הדין את ההר שנאמר כי המשפט לאלהים הוא וכן משה היה אומר יקוב הדין את ההר

אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין אדם לחבירו שנאמר תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון.

7. העמק דבר שמות ו', כ"ו-כ"ז

(כו) הוא אהרן ומשה וגו'. לפי הפשט בעיני ישראל היה אהרן קודם למשה כמ"ש לעיל שלא ידעו ערך משה משום שנתגדל בפלטון ש"מ ובמדין ולא הכירוהו כמו שידעו בקדושת אהרן: (כז) הוא משה ואהרן. בעיני פרעה מעולם היה גדול משה מאהרן. שהוא ידע שמו וכחמתו מכבר משא"כ שם אהרן:

8. העמק דבר שמות ד', א'

כי יאמרו לא נראה אליך ה'. לא קטרג ח"ו עליהם כי מעטי אמנה הם בגאולה. שהרי אותה המה מבקשים וצעקו אל ה'. אלא לא יאמינו כי נראה ה' אל משה ביהוד. שלא היו יודעים את משה לגדול בתורה המסורה להם מן האבות ולא בהסידות. שהרי בקטנותו גדל בפלטון של מלך. ועוסק בחכמות. ומיד שבא לראות בצרת אחיו. אירע סיבה שברח מעיקר קדושת ישראל ומצד דעת בני האדם ה' ראוי שיהי' נגלה הקב"ה לאהרן שיהי' נביא עוד במצרים. כמבואר ביהזקאל כ' שהיו נביאים במצרים והובא בפרש"י כאן. ובס' שמואל א' כתיב הנגלה נגליתי לבית אביך. וזה ה' טענת משה שיאמרו לא נראה אליך ה'. ויבואר עוד לפנינו מה שה' מן הדעת להרהר אחר משה. [ואחר כ"ז נחשב לעון למשה ע"י. כדאיתא שבת דף צ"ז. באשר יודע ה' שמו"מ היו ישראל מאמינים]:

9. עין אי"ה שבת א', ב', קי"ב

ת"ר לעולם יהא אדם ענותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי. הוקרת החיים ובעליהם והאהבה להם, צריכה לעולם לבא מצד הצד העליון שיש בחיים. כלומר, מפני שכל אשר יחובר אל החיים יש בטחון להוציא ממנו, מעצמו או ממעשיו או מפעולותיו, בעת מן עתים, את הטוב והישר שבו, את ההרגשים הטובים והנעלים, את ההנאות הנאות והיפות, שהם טובים לשעתם וטובים לעד ולעולם, טובים למי שנהנה מהם וטובים להכלל כולו. ובשביל הצד עליון הזה, שהוא המטרה שבחיים, שכל העולם כולו נברא בשבילו, ראוי לסבול ולשא"ג"כ את כל הדברים הנגזרים עמו, שאע"פ שפעמים רבות הם נוטים מדרך הטובה והישרה ומעקשים את יושר התעודה התכליתית של החיים, מ"מ סוף סוף יש למצא בכל דבר וענין יחש ג"כ אל הטוב והישר, אל החכמה והצדק, בדרך רחוק או קרוב, שמצדו ראוי לסבול ג"כ את הפסולת והמותר המעוקם. וכל מה שיהי' האדם בעל נפש עדינה יותר ומלא דעה רחבה, ימצא ביותר קלות את התוכן הטוב הגנוז ג"כ בעומק כל מאורע שבחיים, שבעצמו הוא איננו מכוון יפה אל הטוב הראוי, שיכספהו כל בעל

לב טהור. ... וזה הבירור יושפע בשני אופנים: באופן הענותנות והסבלנות ובאופן הקפדנות והדיוק. הענותנות תראה איך גדול הוא כח הצדק והטוב, החוק המושרש בחיים בחסד עליון, אשר עשה את הכל לתכלית הטוב והצדק, עד שגם כל הדברים הרחוקים והמאורעות הקשים יש ביד הכח הכללי המוטבע על תכלית החיים לספחם אל הטוב ולהשתמש בהם לתכלית היושר והתיקון הנאה שבחיים. והקפדנות אמנם תשמש להראות לדעת, כי המרכז שאליו כל צדדי החיים ונטיותיהם צריכים לפנות הוא רק הטוב והצדק, והראוי לבל נכשל ע"י מחזה הסבלנות לדמות, כי כל הצדדים המתגלים כמו שהם בניוולם הם המה דרכי הטובה והנכון להחזיק בהם כשהם לעצמם. ... ע"ז הורו לנו חז"ל, ששונה היא מאד מדת הענותנות ממדת הקפדנות: מדת הענותנות היא טובה כשהיא לעצמה במקורה, אצל המקור הגדול הענקי, שממציא לו דרכו ברום ערכה הכביר, וטובה ג"כ בהשפעתה על כל אדם, ג"כ הקטנים הרבה ממנו, שייציגו למשל את המדה הנחמדה היא להטות כלפי חסד ולהכריע את הצדדים המרובים שנוטים מן הטוב, אל הטוב והחסד והיושר. אע"פ שלא תעלה ביד הקטן את אשר עלה ביד הגדול, מ"מ הרבה טוב ושלום ישפת בעולם ע"י המדה הטובה הזאת. מה שא"כ הקפדנות, אם היא טובה במקורה, אצל הענק שבהשגחה האלהית הועמד לפלס דרך החיים לפני אדם רב, להראות באצבע על מרכז היושר והצדק הנכסף התכליתי, אבל איננו טוב כ"א באיש הגדול המקורי, אבל אם הקטן יציב לו אורח כזה למופת, הוא יפול למדחפות, הוא בקטנו לא יוכל כלל להבחין את מדת מרכז הצדק ומה הוא הערך של הנטייה הראויה למחאה והתנגדות נמרצה, ונמצא שמדה זאת תביאהו להשחית את מדותיו ולאבד את שלום הסביבה שהוא חונה בה, ותועלתה רחוקה ממנו מהגיע. ע"כ, לעולם יהא אדם, האדם הנהוג, כלל האדם הצריך מאד ללימוד והדרכה, וצריך למופת להעמיד דוגמא לנפשו, ללכת בעקבות מי שגדול ממנו שעשה והצליח, יהא ענותן כהלל, את הלל רשאי וחייב 'הוא' לקחת לו למופת ג"כ על מדרגתו הקטנה. ואל יהא קפדן כשמאי, חלילה להציב למופת את מדת קפדנותו של שמאי, שאם טובה וגדולה היתה לפי ערכו הגדול, ולפי רב כח השפעתו, וגדולת שכלו, ועצם נדיבת נפשו, וכוונתו העליונה והבירה, אבל אין מדה זו יכולה כלל להיות מועתקת בהעתקה קטנה. מה שא"כ מדת הענותנות, היא יכולה ג"כ להיות נעתקת אצל כל אדם לפי ערכו, כ"א לפי כחו, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו.